

ТУРИЗМЪТ В ОБЛАСТТА НА ИНДУСТРИАЛНОТО НАСЛЕДСТВО

Деляна Кирова¹

РЕЗЮМЕ

Наречено от Хейлууд и Ханнам „пейзажи на носталгията“, индустриалното наследство представлява ера от човешката история, белязана от дълбоки технически, икономически и социални промени. То осигурява не само важно чувство за идентичност, но отбелязва технологични и научни подобрения в историята на производството и строителството. Същото има присъща образователна стойност, която може и се използва, за да помогне на бъдещите поколения да научат за историята.

Туризмът от своя страна, представлява мощен инструмент за опазване на индустриалното наследство и успешно средство за възстановяване на „пейзажите на носталгията“.

Съживяването на икономиката и подобряването на културния живот в определен район, може да бъде постигнато чрез възстановяване на индустриални обекти с цел туризъм, но въпреки големите потенциални финансови и културни ползи от туризма, индустриалното наследство има свои специфични проблеми в сравнение с други видове културно наследство.

Липсата на обществена осведоменост се разглежда като основна пречка за оценката на индустриалното наследство. Именно поради тази причина, организаторите на този вид туризъм се стремят да насърчат признанието на съвременното общество към индустриалните традиции.

Освен източник на местен просперитет, адаптацията на индустриалните обекти за туристически цели, може да бъде източник на социални проблеми. За да бъдат избегнати тези проблеми е от изключителна важност, в екипа от планиращи да бъдат включени представители на местната общност.

- **Ключови думи:** индустриално наследство; туризъм

¹ Докторант ВСУ „Любен Каравелов“ delyana_kirova@

1. Какво представлява индустриалното наследство

Представители на миналото, индустриалните обекти свидетелстват за изпитанията и подвизите на онези, които са работили в тях. Същите представляват важни постижения в историята на човечеството, маркиращи двойната сила на унищожаването и създаването на човечеството, което поражда както неприятности, така и прогрес. Те олицетворяват надеждата за по-добър живот и все по-голямата власт над материята. Важно е да се отбележи, че индустриалното наследство съществува във всички фази на човешкото развитие, то се среща не само през 19-ти и 20-ти век, но също така в праисторически и средновековни времена.

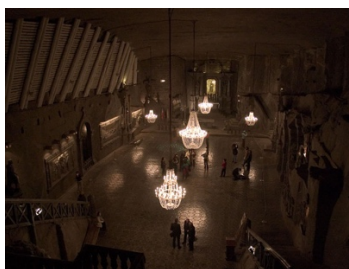
Понятието „индустриално наследство“ е описано от Хевисън през 1987 г. като „стока, която изглежда никой не в състояние да дефинира, но която всеки желае да продава“. Филип Кси, от своя страна определя индустриалното наследство, като част от градския палимпсест, включващ производствените сгради и руините от последователни индустриални епохи, които могат да бъдат намерени в различни области [1].

Международният комитет за опазване на индустриалното наследство (TICCIH – The International Committee For The Conservation Of Industrial Heritage) дефинира индустриалното наследство като състоящо се от: обекти, структури, комплекси, площи и пейзажи, както и свързаните с тях машини, предмети или документи, които предоставят доказателства за минали или текущи производствени процеси, извличане на суровини, тяхното преобразуване в стоки и свързаните с тях енергийни и транспортни инфраструктури. Индустриалното наследство отразява дълбоката връзка между културната и природната среда, тъй като индустриалните процеси - били те остарели или модерни - зависят от природните ресурси на суровините, енергията и транспортните мрежи за производство и разпространение на продукти на по-широки пазари. То включва най-важните материални ценности – движими, недвижими и нематериални измерения, каквото е технологичното ноу-хау, организацията на работата и работниците, цялостното социално и културно наследство, оформящо живота на общностите и е допринесло за големи организационни промени на цялото общество и света като цяло.

Бързото развитие на технологиите и отделянето на определени находища водят до бързото остаряване на повечето индустриални обекти. За да бъдат спасени от изоставяне или унищожаване, редица мини, фабрики, ковачници и машини биват вписани в Списъка на световното наследство. През 1978 г. начало поставя вписването на Солната мина „Величка“ в първия списък на световното наследство (фиг.1). През 1986 г. надписът на Проломът Айрънбридж (фиг.2) въвежда концепцията за обширни индустриални ландшафти, като наследството му е признато като цялостен обект, а не като един обект или комплекс. През 90-те години на миналия век биват вписани още 14 индустриални обекта от световното наследство, включително Рамелсберг, Германия, корабостроителницата Карлскронав, Швеция, текстилните фабрики Креспи Д'Алба в Италия и Канал дю Миди в Белгия. Към 2001 г., от общо 690 вписани обекта, 28 представляват „индустриално наследство“, тоест индустриалното наследство обхваща 5,3% от всички културни обекти и 4% от всички обекти на световното наследство [2]. Понастоящем над 33 специфични промишлени обекта (от 869 обекта в списъка) са включени в Списъка на световното наследство на ЮНЕСКО [3]. Целта на тези обекти е да използват туризма като инструмент за подобряване на имиджа на даден регион и за засилване на връзката между бизнеса и обществото.

а)

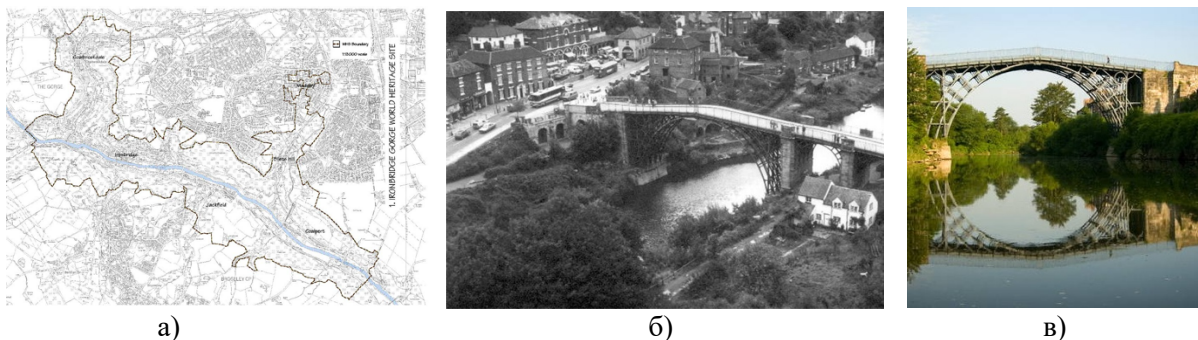

б)

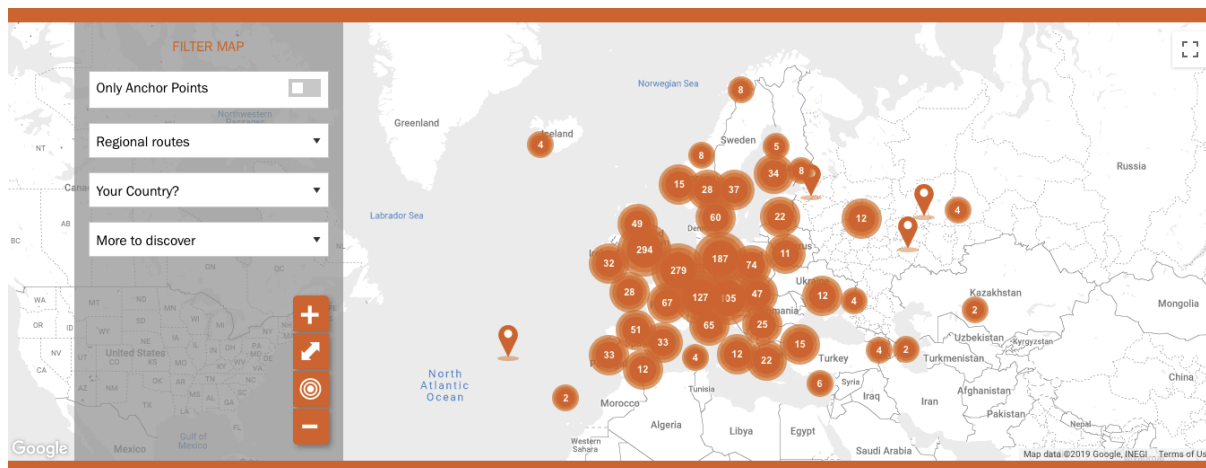
в)

Фиг. 1. Солна мина „Величка“: а) Поглед отгоре, фотография: <https://az-znam.com>; б) Капелата на св. Кинга, фотография: <https://az-znam.com>; в) скулптури от солни кристали, фотография: <https://az-znam.com>;

Фиг. 2. Проломът Айрънбридж: а) Карта на територията, включена в Списъка на Световното културно наследство, фотография: <https://whc.unesco.org>; б) фотография: <https://whc.unesco.org>; в) фотография: <https://whc.unesco.org>;

Що се касае до туризма в областта на индустриалното наследство, Европа е доминиращ фактор в световен мащаб. В първия доклад по инициативата в рамките на Договора от Лисабон, приет на 27 септември 2011 г., Европейският парламент подчертава, че „развитието на европейското индустриално наследство може да бъде от полза и за вторичните дестинации и да допринесе за постигането на по-устойчив туристически сектор в Европа чрез опазването, преобразуване и рехабилитация на промишлените обекти“. Нарастващото признаване на значението на индустриалните градове показва, че туризмът е станал по-голяма част от културния и икономически дневен ред в Европа. Мрежата ERIH (European Route Of Industrial Heritage) създава няколко маршрута, водещи през Великобритания, Холандия, Белгия, Люксембург, Франция и Германия, за да формират (фиг.3). Туристите имат достъп до уебсайта на ERIH по име, регион, предмет или по 10 различни регионални маршрута и 10 европейски тематични маршрута.

Фиг. 3. карта на индустриалното наследство, източник: <https://www.erih.net>;

В САЩ туризмът в областта на индустриалното наследство е свързан с морфологични промени и често се среща в градовете като част от градското възстановяване. Той рядко е регионален и често се отнася до обекти, сгради, машини и области. Например, облагородяването на стоманодобивния район Клайбърн Авеню, на две мили северозападно от центъра на Чикаго, предизвиква обновяване, в което изостаналите квартали биват изкупени от предприемачи и инвеститори и се превръщат в места за отдих и търговски обекти. Промените, които включват нов търговски център с гурме хранителни стоки и кино с шест екрана, водят до икономическо и естетическо развитие на района. По подобен начин компанията за кафе „Старбъкс“ стартира през ноември 2011 г. програма за „създаване на работни места за САЩ“. Местна компания в Източен Ливърпул в щата Охайо, известна преди като "керамичната столица на САЩ", бива избрана да

произвежда чаши Starbucks. Програмата на Старбъкс, включително изграждането на модерна фабрика за керамика, съживява керамичната индустрия в Източен Ливърпул. Фабриката също привлича туристи, които оценяват производствения процес и изработката на чашите.

В Азия подмладяването на индустриалното наследство е създало огромен потенциал за туризъм и движеща сила за запазване на близкото минало. Индустриалното наследство се възприема като източник на местна, регионална и национална гордост. За пример може да се посочи една от най-новите дестинации в Банкок, Тайланд – пазарът на влаковете, ремонтиран индустриален обект, открит през 2010 г., привличащ многобройни тайландски хипстери, които се събират в редица лотове близо до стари железопътни релси и търсят продукти за продажба, включително антични метални вентилатори, записващи плеърри, мотоциклети и дори старинни велосипеди. Наблизо, десетки стари фургоны на Volkswagen са превърнати в мобилни барове, за да могат посетителите да се срещнат и да снимат пред много носталгични декори.

2. Какво представлява туризмът в областта на индустриалното наследство

Съществуват различни термини като „индустриален туризъм“, „фабричен туризъм“, „посещения във фабрики“, „обиколки на предприятия“ и „индустриална археология“, използвани в туристическата литература, за да опишат този туристически феномен, всички те обаче са изключително обхващащи.

На практика туризмът в областта на индустриалното наследство е процес на преработване на съществуващите промишлени съоръжения и използване на бивши промишлени обекти за икономически средства. Това е форма на териториално развитие и зависи от степента на участие на различните органи в икономическото преобразуване на пространствата [4].

В повечето индустриални градове, фрагменти от останките от индустриално наследство представляват предизвикателство за опазването и възстановяването им. Общото мнение е, че устойчивостта и съживяването на обектите ще бъдат най-осъществими, ако туристическите проекти бъдат интегрирани в нови концепции за подходящо използване.

Опазването на индустриалните ландшафти в постиндустриална епоха представлява важна културна цел и насърчава положителната повторна употреба на излишни или изоставени сгради, които са част от индустриалното наследство на местността. Туризмът служи за насърчаване на носталгията за миналото, както и за укрепване на настоящите връзки в областта на културата и наследството. По-специално той представлява необходим финансов ресурс за опазването и възстановяването на наследството, което иначе се сблъсква със свиване на бюджетите и държавните помощи.

Посещаването на индустриални обекти и музеи е най-често срещаният начин за оценяване на наследството и културата в дадено място. През последните години туризмът в областта на индустриалното наследство е съчетан с разглеждане на забележителности, закупуване на продукти и обиколки на знания. Например, автомобилните компании BMW, Mercedes-Benz, Audi и Volvo инициират европейски програми за доставка, за да привлекат северноамериканските автолюбители да пътуват до техните централи. Индустриалната туристическа обиколка включва производствения им процес, където туристите / купувачите гледат сглобяването на автомобила, и обслужващите елементи, като например клиентския център. Въпреки че крайната цел е да се закупи автомобил, тези потребители са всъщност туристи на индустриалното наследство, тъй като целта на обиколката е да им помогне да разберат и оценят производствения процес.

Индустрията често е източник на местен просперитет, но исторически е и източник на потисничество. Индустриалните общности са изпитвали социални проблеми, когато в техните райони се появяват облагородяване и туризъм. Например, преди около 20 години в Портланд, Орегон, стартира мащабен проект за развитие, при който старият, напълно изоставен индустриален район се преобразува в Перла, сега един от най-богатите квартали на града и основен източник на туристически приходи (фиг.4). Проблемът е бил следният: преди развитието на Перлената област, населението на Портланд с ниски доходи е живеело предимно в индустриалния район, а бездомните - в изоставени сгради. Изтласкани от домовете си поради облагородяването, бездомните са принудени да спят на улицата на видно място, където туристи

и жители често се отнасят с презрение и също така да просят по-агресивно в центъра на града - още по-забележителен търговски и туристически чист квартал. Тези трудности, както и нарастващите оплаквания от страна на туристите и по-заможните местни жители за нарастващата просия в центъра, водят до все по-сурови анти-бездомни закони, които не са съчетани с реципрочни усилия за изграждане на приюти и подпомагане на прехода към живот извън улиците и по-агресивни сблъсъци между бездомните и местната полиция. Последствията напомнят на планиращите за важността от включването на членовете на общността преди предприемането на действия и необходимостта да се разбере истински как жителите се чувстват по отношение на индустрията.

а)

б)

в)

Фиг. 4. Перлата, Портлант, Орегон: а) Най-голямата фабрика за преработка на дърво в Портланд – 1903 г., фотография: <http://theprotocity.com/the-pearl-gentrification-portland/>; б) Площад Джеймисън, фотография: <http://theprotocity.com/the-pearl-gentrification-portland/>; в) фотография: <http://theprotocity.com/the-pearl-gentrification-portland/>;

3. Предизвикателства

Въпреки потенциалните финансови и културни ползи от туризма, индустриалното наследство има свои специфични проблеми в сравнение с други видове културно наследство. Изследователите са изправени пред редица предизвикателства, когато се опитват да разберат този вид туризъм.

Липсата на обществена осведоменост се разглежда като основна пречка за оценката на индустриалното наследство. Ето защо неспособността да се разберат финансовите и естетическите стойности на промишлените обекти представлява проблем за тяхната трансформация за туристическа консумация.

По-голямата част от управлението на обекти на индустриалното наследство се осъществява от нестопански организации, местни власти или държавни агенции, а често и от доброволци. Обикновено акцентът е върху опазването, а не върху печеленето на пари. Налице е липса на партньорство между туристическите агенции и обектите на наследството, което води до лошо възприемане и комуникация, и предизвиква ограничено разбиране за туризма, неговото въздействие и потенциалните ползи сред по-голямата част от местното население, живеещо в промишлени градове.

Няма съмнение, че икономическия принос на музеите на индустриалното наследство е важен за районите, в които се намират, не само като работодатели и купувачи, но и като предприятия, които създават възможности за други предприятия. Въпреки положителните икономически последици от туризмът в сферата на индустриалното наследство, дебатите за качеството на работните места и ползите от туризма остават сериозен проблем.

Мотивите за развитието на местния туризъм са рециклирането на по-стари сгради, превръщането им в офиси, апартаменти, барове и бутици, както и увеличаване на стойността на недвижимите имоти и данъците върху недвижимите имоти; Предизвикателството обаче е, че много предприемачи не считат индустриалното наследство за част от основния пазар на имоти.

Финансирането на развитието на туризма е един от по-сложните въпроси, пред които са изправени заинтересованите страни, тъй като икономическите ползи могат да бъдат трудни за измерване за целите на градското възстановяване. Въпреки че е налице широк спектър от

финансови ресурси, за определяне на конкретни дейности често се използват икономически мерки. За съжаление, липсата на надеждна измерваемост за размера на туризма в индустриалното наследство се дължи отчасти на неговото разнообразие. Малко индустрии имат толкова много различни асоциации, които представят своите различни сегменти като туризъм.

Промислените зони се появяват в различни места и приемат различни форми. Някои обекти са малки, запазвайки само едно парче наследство и разчитащи изцяло на държавна финансова подкрепа; други са много по-големи с по-изразен бизнес характер, съчетаващ професионално управление и работна сила. Пространствените различия възпрепятстват координираните усилия за популяризиране и насърчаване на туризма в индустриалното наследство. По-важното е, че в цялостна перспектива туризмът в индустриалното наследство често не успява да подчертае взаимовръзките между хората, местата и особеностите, в пространството и във времето.

4. Заключение

Макар и пренебрегван, туризмът в областта на индустриалното наследство е важен компонент на културния туризъм, развит по време на втория и третия етап на индустриалната революция. Използването на индустриалното наследство като модел за градско развитие създава възможности за съвместна работа между проектанти, дизайнери, учени, инженери и туристически маркетолози. Въпреки това предизвикателствата пред туризма в областта на индустриалното наследство са многобройни.

ПРЕПРАТКИ

- [1] Falser M., Is industrial heritage is under-represented on the World heritage list, 2001;
- [2] Xie, Ph., Industrial heritage tourism, 2015;
- [3] <https://whc.unesco.org/en/list/>;
- [4] Xie, Ph., Industrial heritage tourism, 2015;
- [5] <https://www.erih.net>;